

ZESZYTY APTECZNE

---

otwieram i wiem

Przeziębienie i grypa z perspektywy farmaceuty

Ten Zeszyt i notatki należą do:

 wydawnictwo
farmaceutyczne

Wydanie II (2019)

Zeszyty Apteczne: Przeziębienie i grypa z perspektywy farmaceuty

Redaktor naukowy:

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński

Zespół redakcyjny:

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński

mgr farm. Effiom Uman-Ntuk

mgr farm. Magdalena Pelczarska

mgr farm. Magdalena Niedbała

mgr farm. Majka Leśniewska

mgr farm. Emilia Blaski

mgr farm. Anna Świątek-Brzezińska

mgr farm. Justyna Uman-Ntuk

mgr farm. Katarzyna Kłaś

mgr farm. Laura Krumpholz

Piotr Guzy

mgr farm. Daniel Bartyński

Konsultacja:

lek. Kasper Uznański (pulmonologia i choroby wewnętrzne)

lek. Agnieszka Marczak (otolaryngologia)

dr n. med. Anna Krysiukiewicz-Fenger (pediatria – praktyka: www.clinicplus.pl)

Z uwagi na stały postęp w naukach medycznych i odmienne opinie na temat leczenia, jak również możliwość wystąpienia błędów, Wydawca prosi, aby w trakcie podejmowania decyzji terapeutycznych uważnie oceniać informacje zamieszczone w niniejszej publikacji. Informacje dotyczące stosowania leków odpowiadają poziomowi aktualnej wiedzy medycznej. Za dawkowanie i sposób podawania leków jest odpowiedzialny użytkownik. Prosimy zapoznać się z informacjami od producenta przed zastosowaniem lub rekomendacją leku. Nazwy handlowe są prawnie chronione, nawet wówczas, gdy nie zostały specjalnie oznaczone. Dzieło w całości jest chronione prawem autorskim. Żadna z części tej książki nie może być w jakiegokolwiek formie publikowana bez uprzedniej zgody Wydawcy.

Jak cytować: Tuszyński P.K. (red.), *Zeszyty Apteczne: Przeziębienie i grypa z perspektywy farmaceuty*, wyd. 2, Wydawnictwo Farmaceutyczne, Kraków 2019.

ISBN 978-83-949699-1-2

Wydanie II, Kraków, 2019

Wydawca:

opieka.farm sp. z o.o.

ul. Chodkiewicza 9/4

Kraków 31-532

www.grupaopieka.farm

Zamówienia hurtowe i detaliczne:

www.wydawnictwo.farm

Spis treści

1. Przedmowa	9	5. Katar	27
Przedmowa do wydania drugiego	10	5.1. Rodzaje kataru	27
2. Wytyczne, publikacje czy ulotka? ...	11	5.2. Leczenie kataru	27
3. Co to jest przeziębienie?	13	5.3. Zespół przewlekłego spływania wydzieliny po tylnej ścianie gardła	28
3.1. Objawy przeziębienia	13	5.4. Sympatykomimetyki	28
3.2. Przyczyny przeziębienia	13	5.4.1. Pochodne imidazoliny	29
3.3. Powikłania przeziębienia	14	5.4.2. Efedryna	29
3.3.1. Zapalenie błony śluzowej nosa i zatok przynosowych	14	5.4.3. Pseudoefedryna	30
3.3.2. Ostre zapalenie ucha środkowego	15	5.4.4. Fenylefryna	31
3.3.3. Ostre podgłośniaowe zapalenie krtani, krup	17	5.4.5. Katar „z odbicia” i katar polekowy	31
3.3.4. Zapalenie dolnych dróg oddechowych	18	5.4.6. Leczenie kataru polekowego	31
3.3.5. Zaostrzenie astmy i POChP	18	5.5. Bromek ipratropium	32
3.4. Przeziębienie a grypa	19	5.6. Leki antyhistaminowe I generacji	32
3.5. Przeziębienie a alergiczny nieżyt nosa	20	5.6.1. Działania niepożądane leków antyhistaminowych I generacji	33
3.6. Czynniki ryzyka przeziębienia	21	5.6.2. Antyhistaminiki I generacji u dzieci	33
3.7. Wskazania do konsultacji lekarskiej ...	21	5.7. Leki antyhistaminowe II generacji	33
3.8. Podsumowanie	22	5.8. Glikokortykosteroidy donosowe	34
4. Szczepienia przeciw grypie	23	5.8.1. I generacja sterydów donosowych	34
4.1. Wskazania do szczepienia przeciw grypie	23	5.8.2. II generacja sterydów donosowych	34
4.2. Przeciwwskazania do szczepienia przeciw grypie	23	5.8.3. Rekomendacje EPOS	34
4.3. Szczepionki przeciw grypie dostępne w Polsce	24	5.9. Donosowe podawanie antybiotyków	35
4.3.1. VaxigripTetra	25	5.10. Sekretolityczne leki ziołowe	35
4.3.2. Influvac Tetra	25	5.11. Preparaty łagodzące i wspomagające	35
4.3.3. Fluenz Tetra	25	5.12. Leki o niepotwierdzonej skuteczności	36
5. Ból i gorączka	39	5.12.1. Calcium	36
6.1. Kiedy obniżyć gorączkę?	39	5.12.2. Rutyna	36
6.2. Kiedy skierować gorączkujące dziecko do lekarza?	40		

6.3. Jak mierzyć gorączkę u dzieci?	40	7.4. Leczenie bólu gardła i postępowanie niefarmakologiczne	59
6.4. Leki przeciwbólowe i przeciwgorączkowe stosowane przy przeziębieniu	41	7.5. Leczenie miejscowe bólu gardła	59
6.4.1. Paracetamol	41	7.5.1. Leki przeciwdrobnoustrojowe	60
6.5. Preparaty z paracetamolem	42	7.5.2. Leki miejscowo znieczulające	62
6.6. Niesteroidowe leki przeciwzapalne	43	7.6. Leki przeciwbólowe i przeciwzapalne	63
6.6.1. Ibuprofen	43	7.7. Preparaty naturalne	65
6.7. Dawkowanie ibuprofenu	45	8. Testy antygenowe i CRP	71
6.8. Preparaty z ibuprofenem	45	8.1. Szybki test na obecność antygenów paciorkowca	71
6.8.1. Kwas acetylosalicylowy	47	8.1.1. Szybkie testy antygenowe dostępne na rynku aptecznym	71
6.8.2. Preparaty z kwasem acetylosalicylowym	47	8.2. Test CRP	72
6.9. Metamizol sodowy	49	8.2.1. Interpretacja parametru CRP	72
6.9.1. Naproksen	49	8.2.2. Testy CRP dostępne w aptece	72
6.10. Czy NLPZ skracają przebieg choroby?	49	9. Kaszel suchy	75
6.11. Ochładzanie organizmu	50	9.1. Kaszel w przebiegu przeziębienia	75
6.12. Hipertermia a gorączka	50	9.2. Czas trwania kaszlu	75
6.13. Fobia gorączkowa, czyli irracjonalny lęk przed wzrostem temperatury	51	9.3. Leki przeciwkaszlowe w świetle Evidenced Based Medicine	75
6.13.1. Jaka temperatura ciała jest zagrożeniem życia?	51	9.4. Leki przeciwkaszlowe o działaniu ośrodkowym	76
6.13.2. Metamizol i aspiryna dla dziecka	52	9.4.1. Kodeina	76
6.13.3. Naprzemienne podawanie leków	52	9.4.2. Dekstrometorfan	78
6.13.4. Kiedy obniżyć gorączkę?	52	6.4.3. Nieopiodowe	79
6.13.5. Drgawki gorączkowe	53	9.5. Leki przeciwkaszlowe o działaniu obwodowym	80
6.13.6. Brak odpowiedzi na leczenie przeciwgorączkowe	53	9.6. Leki przeciwhistaminowe I generacji	81
6.13.7. Gorączka u ciężarnej	54	9.7. Bromek ipratropium	82
7. Ból gardła	57	9.8. Preparaty naturalne	82
7.1. Przyczyny bólu gardła	57	9.9. Preparaty na kaszel w ciąży	83
7.2. Objawy zapalenia gardła	57	9.10. Jak długo może utrzymywać się suchy kaszel po infekcji?	84
7.3. Angina paciorkowcowa	58	9.11. Kaszel a leki przeciwzapalne	84
7.3.1. Rozpoznanie anginy paciorkowcowej	58	9.12. Inhalacje z soli fizjologicznej	84
7.3.2. Pacjent z bólem gardła w aptece	59		

9.13. Kiedy skierować pacjenta do lekarza?	85	11.5.3. Glikokortykosteroidy do stosowania miejscowego	104
10. Kaszel mokry	87	11.5.4. Leki i preparaty ziołowe	104
10.1. Co może utrudniać odkrztuszanie zalegającej wydzieliny?	87	11.5.5. Inne leki stosowane w leczeniu zapalenia zatok	107
10.2. Czy w kaszlu mokrym można stosować leki przeciwkaszlowe?	87	12. Substancje immunostymulujące	109
10.3. Mukolityki	87	12.1. Izoprynozyna (pranobeks inozyiny)	109
10.3.1. Leki wykrztuśne pozbawione działania mukolitycznego	91	12.2. Pelargonja afrykańska	110
10.4. Leki pochodzenia naturalnego	92	12.3. Aloes	111
10.5. Maści o działaniu rozgrzewającym	93	12.4. Nieswoiste szczepionki bakteryjne	111
10.6. Nebulizacja i inhalacje	93	12.4.1. Broncho-Vaxom	113
10.7. Czy leki wykrztuśne skracają przebieg choroby?	93	12.4.2. Ismigen	114
10.8. Preparaty złożone	94	12.4.3. Luivac	114
11. Zapalenie zatok	97	12.4.5. EMA o lizatach bakteryjnych ..	114
11.1. Objawy zapalenia zatok	97	12.5. Beta-glukany	114
11.2. Przyczyny zapalenia zatok	97	12.6. Jeżówka purpurowa	115
11.2.1. Podział	97	12.7. Tran (olej z wątroby dorsza)	116
11.2.2. Nadkażenie bakteryjne	97	12.8. Olej z wątroby rekina	116
11.3. Irygacje nosa i zatok	98	12.9. Witamina D	117
11.3.1. Jak przeprowadzić irygację nosa?	97	12.10. Żeń-szeń	118
11.3.2. Preparat izo- czy hipertoniczny?	99	12.11. Dziki bez czarny	118
11.3.3. Preparaty do irygacji nosa	99	12.12. Leki wieloskładnikowe	118
11.4. Antybiotykoterapia zapalenia zatok przynosowych	99	13. Probiotyki a odporność	121
11.4.1. Leczenie z wyboru	99	13.1. Skuteczność probiotykoterapii w zapobieganiu infekcjom	121
11.4.2. Leczenie skorygowane	100	13.2. Lantybiotyki	122
11.5. Leczenie objawowe stosowane w zapaleniu zatok przynosowych	101	14. Naturalne metody leczenia	123
11.5.1. Leki przeciwbólowe i przeciwgorączkowe	101	14.1. Postępowanie niefarmakologiczne	123
11.5.2. Leki przeciwobrzękowe	101	14.1.1. Ciepłe napoje	123
		14.1.2. Inhalacje parowe	123
		14.1.3. Wpływ snu	124
		14.1.4. Plukanie nosa i zatok roztworem soli fizjologicznej	124

14.2. Skuteczność ziół i preparatów naturalnych	124	16.5. Interakcje z inhibitorami MAO	136
14.2.1. Cebula	124	16.5.1. Inhibitory MAO i antyhistaminiki	137
14.2.2. Czosnek	125	16.5.2. Inhibitory MAO i sympatykomimetyki	137
14.2.3. Lipa	125	16.5.3. Inhibitory MAO i dekstrometorfan	137
14.2.4. Malina	127	17. Leksykon użytych pojęć	139
14.2.5. Wiązówka błotna	126	Agranulocytoza	139
14.2.6. Wierzba	126	ASA	139
14.2.7. Miód pszczoły	126	Badanie kliniczne	139
14.2.8. Olejki eteryczne	127	Biodostępność	139
14.2.9. Witamina C	127	DXM	139
14.2.10. Cynk	128	EBM	139
15. Porównanie składów saszetek i tabletek	131	Efekt z odbicia	139
15.1. Dobór saszetek na grypę lub zapalenie zatok	132	EMA	139
15.2. Sympatykomimetyk czy antyhistaminik?	133	EPOS	139
15.3. Fenylefryna czy pseudoefedryna?	133	Inhibitor MAO	139
15.3. Paracetamol czy kwas acetylosalicylowy?	134	Istotność kliniczna	140
16. Bezpieczeństwo stosowania	135	Katar polekowy	140
16.1. NLPZ a ryzyko sercowo-naczyniowe	135	Krup (inaczej pseudokrup)	140
16.2. Jaki lek przeciwbólowy z warfaryną lub acenokumarolem?	135	Lizat bakteryjny	140
16.3. Jaki lek przeciwbólowy z aspiryną kardiologiczną?	136	Leczenie pierwszego rzutu	140
16.4. Czy leki na przeziębienie można łączyć z alkoholem?	136	Metaanaliza	140
		Monoterapia	140
		Mukolityk	140
		Nieżyt	141
		OZNZ	141
		Politerapia	141
		Przegląd Cochrane	141
		Przegląd systematyczny	141
		Sekretolityk	141

Spis tabel

Tabela 1. Porównanie objawów przeziębienia i grypy	20
Tabela 2. Szczepionki przeciw grypie w sezonie 2019/2020.	24
Tabela 3. Przykładowe zawiesiny doustne z paracetamolem dla dzieci	43
Tabela 4. Dawkowanie ibuprofenu	44
Tabela 5. Preparaty z ibuprofenem	45
Tabela 6. Preparaty łączone z ibuprofenem i paracetamolem	46
Tabela 7. Połączenia kwasu acetylosalicylowego (ASA) dostępne na rynku	48
Tabela 8. Różnice pomiędzy gorączką a hipertermią	51
Tabela 9. Skala punktowa służąca do oceny prawdopodobieństwa zakażenia <i>S. pyogenes</i>	58
Tabela 10. Prawdopodobieństwo infekcji wywołanej zakażeniem <i>S. pyogenes</i> w zależności od sumy punktów	58
Tabela 11. Leki z butamiratem dostępne w Polsce	80
Tabela 12. Preparaty na kaszel dozwolone u kobiet w ciąży	83
Tabela 13. Leki z ambroksolem	88
Tabela 14. Preparaty z acetylocysteiną	90
Tabela 15. Preparaty z sulfogwajakolem	91
Tabela 16. Leczenie skorygowane w ostrym bakteryjnym zapaleniu zatok	100
Tabela 17. Porównanie składu syntetycznych leków stosowanych w zapaleniu zatok	103
Tabela 18. Przykładowe preparaty z izoprynozyną dostępne w aptece	119
Tabela 19. Przykładowe preparaty zawierające wyciąg z pelargonii dostępne w aptece	110
Tabela 20. Nieswoiste szczepionki bakteryjne stosowane w infekcjach górných dróg oddechowych dostępne na polskim rynku	112
Tabela 21. Przykładowe preparaty z beta-glukanami dostępne w aptece	115
Tabela 22. Przykładowe preparaty zawierające jeżówkę dostępne w aptece	115
Tabela 23. Przykładowe preparaty z tranem dostępne w aptece	116
Tabela 24. Przykładowe preparaty zawierające olej z wątroby rekina dostępne w aptece i deklarowany przez producenta skład	117
Tabela 25. Przykładowe preparaty z witaminą D dostępne w aptece	117
Tabela 26. Olejki eteryczne mające zastosowanie w przeziębieniu	128
Tabela 27. Przykłady połączeń substancji leczniczych w postaci saszetek i tabletek do rozpuszczania w wodzie.	131
Tabela 28. Porównanie wieloskładnikowych tabletek i kapsułek na objawy przeziębienia i grypy.	132

1. Przedmowa

Drodzy Farmaceuci!

Oddajemy w Wasze ręce tom *Zeszytów Aptecznych* poświęcony w całości przeziębieniu i innym powszechnie występującym infekcjom górnych dróg oddechowych, z którymi pacjenci zgłaszają się do Was najczęściej.

Temat, jakim jest przeziębienie, wydaje się z pozoru banalny, jednak w rzeczywistości kryje mnóstwo niuansów związanych z bezpieczeństwem i skutecznością stosowania popularnych leków przez różne grupy chorych. Leczenie przeziębienia jest też zagadnieniem, wokół którego narosło bardzo wiele mitów.

Pomimo upowszechnienia idei medycyny opartej na faktach (EBM) i swobodnego dostępu do publikacji i wytycznych Pacjenci nadal wierzą we wzmacniającą moc witamin, a farmaceuci niejednokrotnie swoje rekomendacje w aptekach opierają na poznanych na studiach mechanizmach działania leków lub, co gorsza, na swoich osobistych przekonaniach, nie zawsze popartych dowodami. Dlaczego tak się dzieje?

Wszyscy lubimy proste wyjaśnienia. Skomplikowane zagadnienia medyczne prezentują się znacznie bardziej atrakcyjnie, jeśli są przedstawione zdroworozsądkowo, niż w postaci niezrozumiałych metaanaliz. Niestety w medycynie i farmacji ten „chłopski rozum” jest złym doradcą. Mechanizm działania leku ma drugorzędne znaczenie w ocenie, czy preparat będzie skuteczny w danym wskazaniu. Krokiem w rozwoju zawodowym farmaceuty jest przede wszystkim nauczenie

się korzystania z fachowej literatury i jej krytycznej oceny.

Podręcznik *Zeszyty Apteczne: Przeziębienie i grypa z perspektywy farmaceuty* został przygotowany w oparciu o wytyczne towarzystw naukowych, a także badania i przeglądy systematyczne. W osobnym rozdziale omówiono też naturalne i domowe metody leczenia z ich oceną krytyczną, dlatego *Zeszyty* są pozycją dla każdego – od początkujących techników poprzez studentów aż po farmaceutów chcących po latach praktyki odświeżyć swoją wiedzę.

Poruszane kwestie przedstawiono z perspektywy farmaceuty, a więc według grup leków stosowanych w leczeniu przeziębienia i grypy. Osobno opracowano rozdziały o bólu i gorączce, zapaleniu zatok, kaszlu i bólu gardła. Poruszono także kwestie skuteczności tzw. preparatów immunostymulujących. Całość zwieńczono zwięzłym podsumowaniem aktualnego stanu wiedzy o bezpieczeństwie stosowania leków na przeziębienie i grypę.

Serdecznie dziękuję lek. Kasprowi Uznańskiemu za użyteczne wskazówki z dziedziny pulmonologii, które pozwoliły wykroczyć nam poza wiedzę podręcznikową, oraz lek. Agnieszce Kudelko za punkt widzenia otolaryngologa. Szczególne podziękowania składam dr Annie Krysiukiewicz-Fenger za spojrzenie doświadczonego pediatry, dzięki któremu *Zeszyty* uzyskały jeszcze bardziej użyteczny charakter.

mgr farm. Paweł Konrad Tuszyński
Dyrektor ds. naukowych opieka.farm sp. z o.o.
Kraków, 24.08.2018

Przedmowa do wydania drugiego

Od wydania pierwszego upłynął ponad rok. Do tego czasu z obrotu znikło prawie 50 preparatów opisanych w wydaniu z 2018, usunięto je więc z nowej edycji. Dodano ok. 30 nowych pozycji, a także zaktualizowano nazwy wielu preparatów.

Ponadto w wydaniu drugim pojawiły się także nowe rozdziały zawierające omówienie m.in. takich zagadnień jak:

- » praktyczne aspekty wykorzystania szybkich testów na antygeny paciorkowca (w 2018 nie były jeszcze dostępne w obrocie aptecznym),
- » interpretacja i znaczenia testów CRP, również pozwalających na rozróżnienie infekcji bakteryjnej od wirusowej, w warunkach domowych,
- » szczepionki i szczepienia przeciw grypie (z uwzględnieniem nowej szczepionki donosowej),
- » skuteczność probiotyków w podnoszeniu odporności i skracaniu czasu trwania infekcji,
- » porównanie efektywności doustnej fenylefryny z pseudoefedryną w leczeniu objawowym obrzęku nosa i zatok przynosowych,
- » dobór odpowiedniego leku przeciwbólowego w postaci saszetek na objawy przeziębienia.

Wydanie drugie poddano też rewizji pod względem językowym, poprawiono formatowanie i przejrzystość układu tekstu.

Kraków, 28.11.2019. KT